

Sygn. akt II UK 325/09

**WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Dnia 23 kwietnia 2010 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Beata Gudowska (przewodniczący)

SSN Małgorzata Gersdorf

SSN Jolanta Strusińska-Żukowska (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku M. C.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w G.

z udziałem zainteresowanej E. B. w likwidacji Spółki z o.o. w G.

o ustalenie odpowiedzialności członka zarządu za zobowiązania składkowe spółki,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń

Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 23 kwietnia 2010 r.,

skargi kasacyjnej wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 26 lutego 2009 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i orzeczenia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Sąd Apelacyjny – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z dnia 26 lutego 2009 r. oddalił apelację odwołującego się od wyroku Sądu Okręgowego w G. z dnia 31 stycznia 2008 r., którym oddalono odwołanie M. C. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w G. obciążającej go odpowiedzialnością za nieopłacone przez E. B. spółkę z o.o. z siedzibą w G. składki na Fundusz Ubezpieczeń Społecznych, Fundusz Ubezpieczeń Zdrowotnych oraz Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych za okres od sierpnia 1999 r. do kwietnia 2000 r. w łącznej kwocie 175.054, 07 zł.

Sąd odwoławczy przyjął za własne ustalenia faktyczne poczynione w sprawie przez Sąd pierwszej instancji, zgodnie z którymi M. C. został powołany do pełnienia funkcji prezesa zarządu E. B. spółki z o.o. w dniu 7 września 1999 r. W tym samym czasie podwyższono kapitał zakładowy spółki z kwoty 320.000 zł do 1.510.000 zł. W momencie obejmowania funkcji przez odwołującego się sytuacja finansowa spółki była zła. W okresie od 7 września 1999 r. do 1 stycznia 2000 r. spółka nie regulowała zobowiązań nie tylko wobec Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, ale i z tytułu ceł oraz podatków, a także wobec prywatnych dostawców i usługodawców. Na dzień 1 stycznia 2000 r. łączna wysokość zobowiązań spółki wynosiła 859.060, 07 zł, a na dzień 31 stycznia 2000 r. kształtowała się już na kwotę 1.267.578, 54 zł. W okresie pełnienia funkcji przez M. C. spółka zapłaciła składki ubezpieczeniowe jedynie dwa razy: za grudzień 1999 r. w pełnej wysokości i za styczeń 2000 r. – częściowo. W związku z tym za okres od sierpnia 1999 r. do kwietnia 2000 r. kwota zaległości wobec Zakładu Ubezpieczeń Społecznych wynosiła 175.054, 07 zł (łącznie z odsetkami na dzień 17 grudnia 2004 r.). Odwołujący się nie złożył wniosku o ogłoszenie upadłości spółki, a w dniu 13 czerwca 2000 r. został odwołany z funkcji. Ustanowiono likwidatora, a przedsiębiorstwo zostało sprzedane jeszcze w 2000 roku L. B. spółce z o.o. za cenę ok. 1.400.000 – 1.500.000 zł.

W dniu 16 kwietnia 2002 r. Naczelnik Pierwszego Urzędu Skarbowego w G. umorzył postępowanie egzekucyjne wszczęte z wniosku Zakładu Ubezpieczeń Społecznych przeciwko E. B. spółce z o.o. z uwagi na bezskuteczność egzekucji.

Sąd drugiej instancji za trafną uznał też ocenę prawną ustalonego stanu faktycznego, podnosząc że wykazane zostały pozytywne przesłanki odpowiedzialności apelującego za zobowiązania składkowe spółki wynikające z art. 116 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa (jednolity tekst: Dz. U. z 2005 r. Nr 8, poz. 60 ze zm.) w związku z art. 31 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. Nr 137, poz. 887 ze zm.). Nie ma zwłaszcza wątpliwości co do bezskuteczności egzekucji zaległości składkowych od spółki, skoro postanowieniem z dnia 16 kwietnia 2002 r. Naczelnik Pierwszego Urzędu Skarbowego w G. umorzył toczące się przeciwko spółce postępowanie egzekucyjne na podstawie art. 59 § 2 ustawy z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (jednolity tekst: Dz. U. z 2005 r. Nr 229, poz. 1954 ze zm.), zgodnie z którym to przepisem postępowanie egzekucyjne może być umorzone w przypadku stwierdzenia, że w postępowaniu tym nie uzyska się kwoty przewyższającej wydatki egzekucyjne.

Według Sądu Apelacyjnego, zasadnie Sąd Okręgowy uznał również, iż odwołujący się nie wykazał określonych w art. 116 Ordynacji podatkowej przesłanek egzoneracyjnych, tj. okoliczności złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości spółki, czy wszczęcie postępowania układowego, a także okoliczności pozwalających stwierdzić brak jego winy w zaniechaniu tych czynności.

M. C. wywiódł skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego, opierając ją na obu podstawach kasacyjnych.

W ramach zarzutów procesowych powołał się na naruszenie art. 378 § 1 k.p.c., art. 382 k.p.c., art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. i art. 233 § 1 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. przez:

- pominięcie w uzasadnieniu wyroku zarówno podstawy prawnej, jak również rozważań i analizy prawnej poczynionych przez ten sąd ustaleń w zakresie wystąpienia przesłanki zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości spółki w postaci trwałego zaprzestania spłacania długów w okresie sprawowania przez skarżącego funkcji członka jej zarządu;
- nieodniesienie się w uzasadnieniu wyroku do dowodów i okoliczności wskazujących, że zaprzestanie płacenia długów nie miało charakteru trwałego;

- nierozpoznanie zarzutu apelacyjnego dotyczącego nieuwzględnienia dowodów dotyczących negatywnej przesłanki odpowiedzialności skarżącego.

W ramach pierwszej podstawy kasacyjnej skarżący zarzucił natomiast naruszenie art. 116 § 1 Ordynacji podatkowej w brzmieniu obowiązującym przed 1 stycznia 2003 r. w związku z art. 31 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych oraz w związku z art. 1 § 1 i art. 2 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 24 października 1934 r. – Prawo upadłościowe (Dz. U. z 1991 r. Nr 118, poz. 512 ze zm.) poprzez:

- błędne zastosowanie tych przepisów polegające na przyjęciu, że skarżący nie wykazał braku winy w niezgłoszeniu wniosku o ogłoszenie upadłości spółki;
- błędną wykładnię tych przepisów polegającą na przyjęciu, że w sytuacji, gdy spółka nie reguluje zobowiązań, a później prowadzona egzekucja okaże się bezskuteczna, to członek zarządu nie może argumentować, iż nie zachodziły przesłanki do podjęcia czynności w przedmiocie ogłoszenia upadłości spółki.

Opierając skargę na takich podstawach, skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania oraz o zasądzenie od organu rentowego kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna jest uzasadniona.

Zgodnie z art. 31 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz. U. z 2009 r. Nr 205, poz. 1585 ze zm.), do należności z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne stosuje się odpowiednio, między innymi, art. 116 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa (jednolity tekst: Dz. U. z 2005 r. Nr 8, poz. 60 ze zm.; dalej jako: „Ordynacja”). Stosownie do treści art. 116 § 1 Ordynacji, za zaległości podatkowe spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w organizacji, spółki akcyjnej lub spółki akcyjnej w organizacji odpowiadają

solidarnie całym swoim majątkiem członkowie jej zarządu, jeżeli egzekucja z majątku spółki okazała się w całości lub w części bezskuteczna, a członek zarządu nie wykazał, że we właściwym czasie zgłoszono wniosek o ogłoszenie upadłości lub wszczęto postępowanie zapobiegające ogłoszeniu upadłości (postępowanie układowe) albo niezgłoszenie wniosku o ogłoszenie upadłości lub niewszczęcie postępowania zapobiegającego ogłoszeniu upadłości (postępowania układowego) nastąpiło bez jego winy, bądź nie wskazuje mienia spółki, z którego egzekucja umożliwi zaspokojenie zaległości podatkowych spółki w znacznej części.

W niniejszej sprawie bezsporne było, że skarżący w okresie ustalonym przez Sąd pełnił funkcję członka zarządu E. B. spółki z o.o. z siedzibą w G., która to spółka była dłużnikiem Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne, na ubezpieczenie zdrowotne oraz na Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych. W skardze kasacyjnej nie jest kwestionowana także bezskuteczność egzekucji zaległości z majątku spółki.

Do wyjaśnienia pozostała jedynie kwestia istnienia okoliczności zwalniających skarżącego od odpowiedzialności za zobowiązania spółki w postaci podjęcia we właściwym czasie działań chroniących interesy wierzycieli spółki bądź braku zawinienia w zaniechaniu tych czynności. Sąd Apelacyjny uznał, że skarżący nie wykazał tego rodzaju przesłanek egzoneracyjnych, ograniczając się w tym zakresie do stwierdzenia, że skoro „w okresie, kiedy skarżący pełnił funkcję członka zarządu spółki, spółka ta nie regulowała swoich zobowiązań, prowadzona egzekucja nie okazała się skuteczną, to skarżący nie może argumentować, że nie zachodziły przesłanki do podjęcia czynności obligujących go do zgłoszenia wymaganego wniosku o ogłoszenie upadłości spółki”. Nie można zatem odmówić racji zarzutom skarżącego, iż Sąd odwoławczy całkowicie pominął zarówno podstawę prawną, jak i analizę prawną przesłanek złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości, które wynikały z obowiązującego w okresie sprawowania funkcji przez skarżącego rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 24 października 1934 r. – Prawo upadłościowe (jednolity tekst: Dz. U. z 1991 r. Nr 118, poz. 512 ze zm.; dalej jako: „prawo upadłościowe”), a były nimi w odniesieniu do osób prawnych, bądź trwałe zaprzestanie płacenia długów (art. 1 § 1 w związku z art. 2), bądź stwierdzenie braku majątku wystarczającego na zaspokojenie długów (art. 1 § 2). Z

ustaleń poczynionych przez Sąd pierwszej instancji (zaakceptowanych w całości przez Sąd odwoławczy) wynika, iż majątek spółki w okresie sprawowania funkcji przez skarżącego przewyższał jej długi, wobec czego przesłanką do ogłoszenia upadłości mogło być wyłącznie trwale zaprzestanie płacenia długów. Sąd Okręgowy przyjął, że ta przesłanka została spełniona, powołując się na fakt nieregulowania przez spółkę zobowiązań w okresie od 7 września 1999 r. do 1 stycznia 2000 r nie tylko wobec ZUS, ale i innych wierzycieli, zwiększanie się tego zadłużenia oraz konieczność otwarcia likwidacji spółki. Sąd Apelacyjny w ogóle zaś nie odniósł się do występowania tej zasadniczej dla rozstrzygnięcia niniejszej sprawy przesłanki do ogłoszenia upadłości spółki, całkowicie pomijając zarzuty apelacyjne w tym zakresie. W apelacji skarżący podnosił bowiem, iż Sąd pierwszej instancji nie wziął pod uwagę ani jego wyjaśnień, ani pozostałego materiału dowodowego w postaci dokumentów i zeznań świadków, z których wynikało, że spółka w okresie poprzedzającym zbycie majątku stale prowadziła działalność produkcyjną i handlową, dla prowadzenia której konieczne było regulowanie przynajmniej części zobowiązań i że wskutek tych działań pozyskiwane były na bieżąco środki dla utrzymania bytu spółki i sprzedaży jej przedsiębiorstwa w celu spłaty pozostałych zobowiązań, do których to działań doszło z jego inicjatywy. Za czasów jego kadencji przygotowywano już szczegóły transakcji mającej za przedmiot zbycie przedsiębiorstwa, której sfinalizowanie doprowadziło do uzyskania środków znacznie przewyższających kwotę zobowiązań, co powinno być wzięte pod uwagę przy ocenie możliwości wystąpienia z wnioskiem o ogłoszenie upadłości, do której to okoliczności Sąd pierwszej instancji w ogóle się nie odniósł.

Sąd Najwyższy konsekwentnie prezentuje stanowisko, że nie jest wykluczone oparcie skargi kasacyjnej na zarzucie naruszenia art. 328 § 2 k.p.c., jeśli uchybienie to mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy (przykładowo: wyroki z dnia 13 maja 1997 r., II CKN 157/97, LexPolonica Nr 405137; z dnia 22 sierpnia 2001 r., V CKN 348/00, Prokuratura i Prawo 2002 Nr 6, poz. 40 oraz z dnia 15 kwietnia 2005 r., I CK 756/04, LEX Nr 301885). Naruszenie przez sąd drugiej instancji art. 328 § 2 w związku z art. 391 § 1 k.p.c. może wyjątkowo stanowić usprawiedliwioną podstawę kasacyjną naruszenia prawa wtedy, gdy wskutek uchybienia wymaganom stawianym uzasadnieniu, zaskarżone orzeczenie nie poddaje się kontroli

kasacyjnej (wyroki Sądu Najwyższego z dnia 7 października 2005 r., IV CK 122/05, LEX Nr 187124; z dnia 28 listopada 2007 r., V CSK 288/07, LEX Nr 488983 oraz z dnia 21 lutego 2008 r., III CSK 264/07, OSNC-ZD 2008 Nr D, poz. 118). Uzasadnienie wyroku sądu drugiej instancji powinno nadto (argument z art. 378 § 1 k.p.c.) zawierać ustosunkowanie się sądu do wszystkich istotnych zarzutów apelacji (wyroki Sądu Najwyższego z dnia 24 kwietnia 2008 r., IV CSK 48/08, LEX Nr 453129 oraz z dnia 11 grudnia 2008 r., IV CSK 331/08, LEX Nr 487529). Wynikający z art. 378 § 1 k.p.c. obowiązek rozpoznania sprawy w granicach apelacji oznacza nie tylko zakaz wykraczania przez sąd drugiej instancji poza te granice (uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 31 stycznia 2008 r., III CZP 49/07, OSNC 2008 Nr 6, poz. 55; Monitor Prawniczy 2008 Nr 22, s. 37 z uwagami M. Kowalczuk; Palestra 2009 Nr 1, s. 270 z glosą G. Rząsy i A. Urbańskiego), ale również nakaz rozważenia wszystkich podniesionych w apelacji zarzutów i wniosków (wyroki Sądu Najwyższego z dnia 15 listopada 2002 r., V CKN 1348/00, LEX Nr 77047; z dnia 21 sierpnia 2003 r., III CKN 392/01, OSNC 2004 Nr 10, poz. 161; z dnia 27 stycznia 2004 r., I PK 219/03, OSNP 2004 Nr 23, poz. 404; z dnia 23 lutego 2006 r., II CSK 132/05, LEX Nr 189904; z dnia 13 stycznia 2006 r., III CSK 5/05, LEX Nr 191157 oraz postanowienie z dnia 17 stycznia 2007 r., II CSK 321/06, LEX Nr 428715).

W rozpoznawanej sprawie nie było wystarczające podzielenie przez Sąd Apelacyjny ustaleń faktycznych Sądu Okręgowego i ich oceny prawnej (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 lutego 2007 r., I CSK 410/06, LEX Nr 439229). Obowiązkiem Sądu drugiej instancji było rozważenie podnoszonych w apelacji zarzutów i przedstawienie ich oceny w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku. W szczególności Sąd odwoławczy powinien ustosunkować się do twierdzeń skarżącego, iż nie zaszła przesłanka do złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości w postaci trwałego zaprzestania długów w kontekście dowodów zgromadzonych w sprawie i przy uwzględnieniu, że zgodnie z treścią art. 1 § 1 i art. 2 prawa upadłościowego zaprzestanie płacenia długów, jako przesłanka ogłoszenia upadłości, musi mieć trwały charakter, co oznacza, że dłużnik nie tylko obecnie nie płaci długów, ale także nie będzie tego czynił w przyszłości z powodu braku niezbędnych środków. Oceny tej dokonuje się na podstawie aktualnej sytuacji

dłużnika. Jak zatem wskazał Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 14 czerwca 2000 r., V CKN 1117/00 (LEX nr 56047), jeżeli dłużnik nie płaci długów, ale rozporządza środkami pieniężnymi w ten sposób, że np. przeznaczają je na nakłady inwestycyjne mające na celu podjęcie określonej działalności produkcyjnej, która w stosunkowo krótkim okresie czasu ma przynieść znaczące zyski, to wówczas nie można zasadnie zakładać, że zaprzestanie płacenia długów ma trwały charakter, ale przeciwnie - jest to tylko stan przejściowy, wyłączający ogłoszenie upadłości w związku z treścią art. 2 prawa upadłościowego.

Powołaną przez skarżącego podstawę kasacyjną z art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c. trzeba zatem uznać za uzasadnioną, a w takiej sytuacji rozważanie zarzutów naruszenia prawa materialnego jest przedwczesne.

Z tych względów Sąd Najwyższy, na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. i art. 398²¹ w związku z art. 108 § 2 k.p.c., orzekł jak w sentencji.